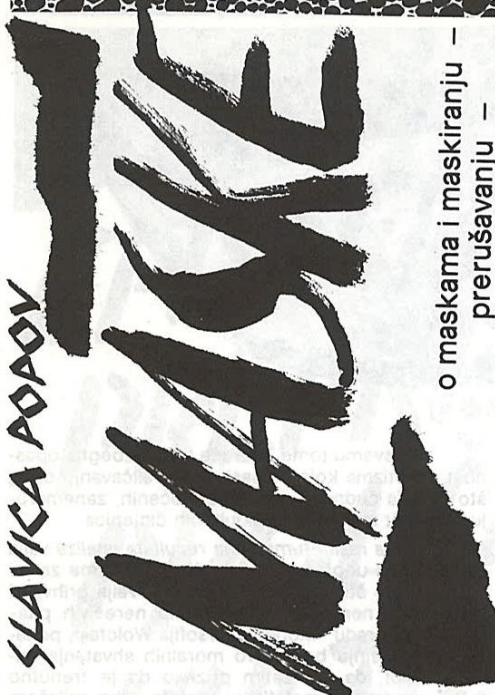

o maskama i maskiranju
- prerušavanju

Maska je odraz čovekovog razmišljanja o sebi samom kroz sebe, odraz uz čiju pomoć čovek shvata svoje drugo ja. Jer pod maskom je bilo moguće preobraziti se, prekoračiti ili potkoračiti neposredno dati život. A »iza želje bića da bude drugo no što jeste, nalazi se »istinski ljudski nagon« koji u sebi sadrži odluku za novi život. Egzistirati za nas nikada nije dovoljno, već tek egzistirati za druge, postojati s drugim, štaviše, živeti drugim životom, ući u drugo biće, ono koje bismo mogli biti, u razdvojenosti bića koje bi htelo biti ono što nije, koje poriče i napušta sebe radi svebića i sve života.«³

Podela maski po funkcijama

U svim oblicima odnosa koje je afrički čovek uspostavio između sebe, drugih ljudi i prirode nema ni jednog u kome maska ne bi mogla da igra važnu ulogu. Te brojne funkcije, međutim, mogu se svrstati u određene kategorije, što će olakšati njihovo opisivanje i tumačenje.

Već je ranije rečeno da funkcija pokazuje šta oblik čini pri upotrebi, šta pojava i korišćenje tog predmeta čine u stvaranju efekta ili izražavanju jedne ideje.

Najbrojniju kategoriju činile bi maske koje se nose pri obavljanju različitih obreda za obezbeđivanje plodnosti, dobrog roda i žetve, pri redovnim godišnjim ceremonijama pred početak setve ili žetve, ili na kraju žetve, ili u posebnim slučajevima kada, zbog poremećene ravnoteže, zajednici pretila opasnost (suša, poplave, tj. elementarne nepogode) dakle, kada treba intervenisati obraćanjem višim silama. Očigledno, ovde se radi o poljoprivredno-agrarnim obredima, jer se većina društava bavi tom vrstom delatnosti i zavisí od nje.

Maske ove grupe se razlikuju po svojim stilskim obeležjima. Zajedničko im je to što se javno prikazuju na svečanostima od opšte važnosti za čitavu zajednicu. Predstavljaju božanstva i dihovne prirodnih sila ili elemenata, ili pretke.

Veoma karakteristična maska ovog tipa je maska u obliku antilope – Divara, iz plemena Bambara. Divara je, prema verovanju Bambara, mitsko biće koje je naučilo njihovo pleme kako se gajiti žito. U njegovu čast mladići iz društva Flanton nose ove maske i igraju. Svečanost u čast Divare se održava za vreme setve ili pre obrade novog polja. Dva mladića, koji predstavljaju par, tela prekrivenih lišćem, s maskama na vrhu glave prate i nadgledaju rad u polju. Pri povratku u selo igraju uz zvuke bubnja, da bi umilostivili duhove zemlje koje su ljudi uznemirili. Istovremeno, njihova igra predstavlja magijski ritual za plodnost. Ova maska se izrađuje u mnoštvu varijanti. Najizrazitiji su vertikalni i horizontalni tip.

Vertikalni tip se smatra starijim. Čini ga stilizovana maska, na kojoj se, pored atributa antilope, javljaju i elementi drugih životinja: kameleona, kornja. Postoji više varijanti ovog tipa: Suguni, Segu, Doe. Segu tip se odlikuje pažljivo izrađenom grizom koja se nalazi između malog tela i povijenih rogova; u stilu Doe javljaju se rogovi i mladunče na leđima antilope.

U Oblasti Gornjeg Nigera prevladuje horizontalni tip koga odlikuju rogovi povijeni nagore, ukrašeni malim figurama žena ili ptica, široko otvorena usta i rep sličan kameleonovom.

Među Bambarama postoji i verovanje u duha vode. Obredi njemu posvećeni treba da izazovu kišu i obezbede dobar rod useva i plodova uopšte. Maske koje tom prilikom nose članovi istoimenog društva su životinjskog oblika.

U plemenu Mosi, duha zemlje i šume predstavljaju maske Vango. To je stilizovano, gotovo apstraktno lice žene.

Pri brojnim obredima plemena Bobo za obezbeđivanje plodnosti ističe se duh zaštitnik, Do. On je predstavljen antropomorfnom maskom, sa okruglim licem i slabo izraženim nosom. Nad »glavom« se uzdiže stub ukrašen različitim geometrijskim ornamentima.

Jedna od najkarakterističnijih maski za plodnost je Nimba, maska plemena Baga. Ona odeljuje veliki duh plodnosti. Predstavlja bistu žene sa stilizovanim licem. Onaj ko je nosi prekriven je ogrtačem od rafije. Maska se nosi pri ritualima za povećanje plodnosti žena, polja i biljaka.

Visoke maske Gursini plemena, koje predstavljaju ženski princip, nose su se u parovima pri zemljoradničkim ritualima. Te svečanosti su se odigravale jedanput godišnje, u decembru, i u njima je učestvovala cela zajednica.

Funkcije većine maski ne mogu se tačno razgraničiti. Maske koje se nose pri obredu inicijacija često su i atributi članova tajnih društava. Maske božanstva ili predaka učestvuju podjednako u oživljavanju mitskih procesa i u obredima za plodnost. Ovo je i razumljivo, jer ni same situacije, tj. događaji koji zahtevaju pojavu i učešće maski nisu često jasno razgraničeni.

Važan događaj u životu svake zajednice predstavljaju inicijacije (rites de passage), tj. obred uvođenja mladih članova, devojčica ili dečaka, u društvo, klasu odraslih. Svako društvo ima jasno razgraničenu tu vertikalnu, starosnu strukturu. Za svaku klasu se jasno znaju prava i obaveze. Ta razgraničenost i omogućava neometano funkcionisanje čitavog društvenog mehanizma, što doprinosi očuvanju reda i obezbeđuje opstanak zajednice. Da bi bili primljeni u društvo odraslih, mladići moraju da ispune određene zadatke: probu izdržljivosti, hrabrosti, umešnosti. Tom prilikom im se otkrivaju i izvesne plemenske tajne i pokazuju maske koje kao neinicirani nisu smeli videti. »Posvećivanje, obradi izlaska iz puberteta često se sastoji u otkrivanju ljudske prirode maski novajlijama. Sa te tačke gledišta upućivanje je ateističko, agnostičko, negativno učenje. Ono otkriva prevaru i čini saučesnikom u njoj. Sve dotle dečake je plašila pojava maski. Prilikom upućivanja jedna od maski ih ganja udarajući ih bičem. Podstaknuti od starca koji ih upućuje u tajne, oni masku hvataju, savladaju, razoružavaju, cepaju joj odeću i skidaju masku, tada prepoznaju nekog od starijih iz plemena. Uбудuću oni pripadaju drugom taboru. Oni zadaju strah, sada na njih dolazi red da namazani belom bojom i maskirani ovaploćuju duhove mrtvih, oni plaše neposvećene, zlostavljaju i pljačkaju one za koje smatraju da su zgrešili.«⁴

Na području Gvineje, Sijera Leonea i Liberije veliku ulogu igraju dva (inicijacijska) tajna društva: Bundu ili Sande i Poro. Bundu je žensko inicijacijsko društvo. Maska koja predstavlja Velikog duha koji daje moć i zaštitu devojčama nosi se kroz selo posle izvršenog obreda. Funkcija maske je da zaštiti devojke od uništavajuće snage »nuškaraca«. Iako se razlikuju u proporcijama i detaljima, maske su jedinstvene po načinu nošenja, naime, nose se kao kaciga.

Poro je muško inicijacijsko društvo. Maske ovog društva karakteriše veliki broj tipova. Većina je predstavljena naturalistički, u ljudskim ili životinjskim oblicima. Tipičan primer predstavlja negroidno lice. Oči, čelo i usne su dramatičniji da bi bolje izrazili ekspresiju.

Maske društva Ntomo, kod Bambara, predstavljaju istoimenog duha – staratelja. On se brine o dečacima pre obrezivanja, tj. inicijacija, i štiti ih posle ulaska u društvo odraslih muškaraca. Istu funkciju imaju i maske društva Komo.

Među mnogobrojnim primercima maski plemena Mosi ističu se dva tipa inicijacijskih maski: muške i ženske maske. To su apstraktne maske, sa stilizovanim geometrijskim ornamentima. Muške maske imaju produžena sa ažuriranim rezbarijama, dok su ženske na vrhu ukrašene malom figurom žene.

Među Bagama je sve do nedavno važnu ulogu igralo tajno društvo Simo. Ono je između ostalog uvodilo mlade članove u društvo odraslih. Za tu priliku odrasli muškarci su nosili posebne maske i upućivali mladiće u plemenske tajne.

Kod Dogona su i žene učestvovala u inicijacijskim svečanostima noseći maske »yasigine« – »velika sestra maska«.

Maska Gle plemena Dan pripadala je samo iniciranim muškarcima. Ostali su je se plašili i nisu smeli da je vide.

Pri ceremoniji inicijacija dečaka iz plemena Ibo tajno muško društvo Mvo je koristilo belo obojenu drvenu masku koja je predstavljala mrtvu mladu ženu. Ova maska se pojavljivala svake treće godine.

Kao što smo videli, inicijacije su vezane uz tajna društva, a inicijacijske maske su često i atributi tajnih društava. Na čitavom području zapadne Afrike tajna društva su od velikog društvenog i političkog značaja. Kako njihova uloga često prelazi u političku moć i nasilje, to se i njihove maske javljaju kao sredstvo dominacije. »Maska je bila prvorazredno sredstvo nadmoćnosti. U društvima s maskom sve se sastojalo u tome da čovek bude maskiran i da zadaje strah drugima, ili da to ne bude i da trpi strah. U jednoj složenoj organizaciji radi se o obaveznom strahovanju od jednih i mogućnosti za-

»MASKA, OBRAZINA, KRINKA, naprava u formi ljudskog lica, obično groteskih crta. Pravi se od različitog materijala: kože, metala, kore drveta, krzna, kartona, tkanine. Nošenje maske je poteklo iz želje da se prikrije vlastiti izgled i zameni drugim. U vezi je s ritusom, teatrom, i, kao dekorativni element, s likovnim umetnostima.

Maska se pojavljuje s prvobitnim predstavama o višim silama i postaje rekvizit u kulturnim obredima (totemizmu, animizmu, inicijacijama). Najstarije maske su imale oblik životinjske glave a smisao im je bio u preobrazavanju čoveka – lovca u životinju. Nosilac maske prikazuje božanstvo, demona, utvaru ili lice sa natprirodnim osobinama (vrača, čarobnjaka).

Postoje i ratničke maske, koje izazivaju borbenu raspoloženje i zastrašuju neprijatelja.«¹

Pošto se u ovim krajevima maske prave uglavnom od drveta, dakle, trošnog materijala, to najstariji sačuvani primerici retko prelaze granicu početka XIX veka. Osim toga, većina naroda uništava maske pošto prestane da ih upotrebljava. To znači da nauka raspolaže sa relativno skrom primercima što ne omogućava neku detaljniju analizu razvoja oblika maski. Međutim, oslanjajući se na činjenicu da se ova društva tradicionalistička, da čuvaju i neguju postojeće forme, može se pretpostaviti da su, zatečeni oblici samo nastavak prethodne prakse.

Pored očigledne umetničke vrednosti koju poseduju, maske stiču i važne sociološke, političke i psihološke funkcije. Tehnologija obrade maksí proizilazi iz opšteg nivoa tehnoloških znanja.

Oblast zapadne Afrike predstavlja, bar što se ovog kontinenta tiče, »klasično« područje maski. Svako pleme ili plemenski ogranak razvilo je svoju specifičnu tehniku izrade i ukrašavanja maski, tako da se one mogu jasno razlikovati. »Različiti stilovi maski odražavaju različito shvatanje sveta, mitologiju i kolektivnu svest užih i širih zajednica, no isto tako i viziju individualnih umetnika, inspirisanih okolinom u kojoj žive i plemenskom mitologijom.«² Jednoj takvoj raznolikosti oblika odgovara i raznolikost funkcija. Nema svečanosti, ceremonije, važnijeg događaja u životu zajednice koji u svom obeležavanju ne bi sadržavao i učešće maskiranih, tj. pojavu maski.

Institucija maski se u svom prvobitnom značenju vezuje za arhaične stadijume evolucije svesti kada se još nije pravila jasna razlika između bića i njegovog pojavnog oblika (vida) – izgleda. Menjanjem oblika menja se i priroda, jer je slika stvarna kao i telo – biće. A u šta se onda »pretvara« maskirani čovek kada već gubi svoj identitet i postaje neko drugi? Pošto se maska stvara da bi se duša umrlog, duhovi zaštitnici, više sile ili božanstva učinili vidljivim i uhvatljivim ili da bi se oživila mitski procesi, a slika, predstava bića je i samo biće, to nosilac maske postaje ono što sama maska predstavlja.

On i maska zajedno su medijum kroz koji se ispoljava određeno natprirodno biće. Tako maska nije samo prerušavanje maskiranja, skrivanje; ona takođe pokazuje, iskazuje, više nego što skriva; u onoj meri u kojoj prekriva ona i otkriva.

davanja straha drugim, zavisno od stupnja posvećenosti. Popeti se stepenicu više znači saznati tajnu jedne još tajanstvenije maske, odnosno uveriti se da se tu ne radi o natprirodnoj pojavi, nego o čoveku koji se prurio kao što se i sami maskiramo da bi zastrašili neupućene u nižem stepenu.⁵

S druge strane, pošto tajna udruženja predstavljaju vid društvenog grupisanja, maske koje svako od tih društava poseduje imaju i keralitički karakter, odnosno njihova funkcija je da označavaju pripadnost određenoj grupi.

Kada izvođe tradicionalnu korubla igru, članovi dogonskog tajnog društva nose maske u obliku glave vola.

Kod Joruba plemena tajno udruženje Gledede, koje deluje periodično i povodom smrti nekog člana, u tradicionalnim maskiranim igrama koristi se maskama mitoloških ličnosti.

Maske tajnog društva Ekipe su karakteristične dramatične maske plemena Ibibio. Preko rezbarenih drvenih ramova navlači se koža antilope (ranije je za to služila i koža robova). Ona je pigmentisana, bojena i ukrašavana plemenskim znacima.

Na širokom području savana Kameruna delovala su tajna društva koja su u sebi sjedinjavala političko-religijske aktivnosti, često pod zaštitom totemskih životinja. Maske kojima su se koristili razlikovale su se po tipovima i načinu nošenja: maske za lice, maske – kacige, maske koje se nose na vrhu glave.

Društvo Kono je među Bambarama odgovorno za očuvanje rada i tradicionalnih normi ponašanja. Maske koje nose njegovi članovi predstavljaju apstraktne likove duhova.

Jedno od veoma uticajnih društava bilo je Simo društvo. Ono je upravljalo celokupnim socijalnim i verskim životom plemena Boga. Unutar samog društva postojali su brojni hijerarhijski redovi, i svaki je imao karakterističnu masku. Maska Banda je pripadala najvišem redu društva. Isticala je dva komplementarna principa: šumu i vodu, a bila je predstavljena stilizovanom glavom krokodila, rogovima antilope i apstraktnim ljudskim crtama. Ulivala je strah i neupućeni je nisu smeli videti.

Tajno društvo Ngi iz plemena Fang pri svojim obredima isterivanja duhova imalo je maske obojene kontrastnim, crno – belim tonovima, radi isticanja svetlo – tamnih efekata.

Međutim maskama koje su imale poseban značaj u plemenima Dan i Gere treba pomenuti poseban tip malih maski koje su bile kopije velikih. One su služile kao amajlija iniciranim članovima društva dok ih žene nisu smele videti.

Osim tajnih društva koja su, nekada i prime-nom sile, obezbeđivala očuvanje tradicije, održanje kontinuiteta sa kosmičkim, mitološkim i umrlim bićima, istom cilju su služila i povremena oživljavanja mitskih vremena i procesa. Mit nije samo fikcija, plod mašte bezbrojnih generacija. On je svest zajednice o sebi samoj, izvor snage i inspiracije. Oživljavanje mitskih predstava praćeno je "scenskim" prikazivanjem pojedinih prizora ili čitavog mita. Maske, uz pokret i muziku čine sastavni deo izvođenja.

Dogonska Kanaga – maska sa dvostrukim krstom je važan rekvizit mitske predstave. Krst je čest elemenat u verovanjima mnogih naroda i pripisuje mu se različito simboličko značenje. Obično se vezuje za dualnost neba i zemlje i predstavlja simbol njihove ravnoteže i kosmičkog reda. Na samom vrhu krsta ove maske nalazi se figura pretka.

Kod plemena Senufo pri noćnim procesijama u čast velike Majke Ka Tieleo nošene su njene maske.

Obredj ovakve vrste dovodili su do planski pripremljenih kolektivnih delirijuma.

Ritmčki pokreti, udaranje u bubanj, pesma i muzika bili su propratni elementi svečanosti.

Plastičnost maske je izraz unutrašnje stvarnosti koje oživljava umetničko delo. Ona se ispoljava kroz mimiku, pokrete maske i verifikuje kroz njen simbolizam. "Tek maska nošena obredno utvrđenim ritmovima pokreta stiče puno dejstvo svoje tajanstvene snage zračenja".⁶

Međutim, i kada miruje maska čuva još poneki ostatak svoje tajanstvene snage.

Pošto je povezana sa mimetičkim instinktom, maska se može smatrati i jednom vrstom manifestacije tog duha. Magija preobražavanja ne zahvata samo nosioce maske već se prenosi i na sve učesnike ceremonije. Tako su svi učesnici spajani u zajednicu, pa se i u tome nalazio dokaz žive snage maske.

Ceremonije se obično obavljaju na mesečini ili pri svetlosti baklje, usled divljine netaknute

prirode, kroz čiji se mir probija samo zov životinja i žamor šume... Muzika odjekne. Rogovi tutnje. Trube trešte, flaute pište. Zujanje svetih pištaljki ispunjava vazduh glasovima duhova. Tada se, iz čestara, pomalaju igrači. Čak i starce prožme jeza pred prizorom njihovih maski. One su ono što čovek ne može biti: životinja puna tamnog znanja ili iskonske snage, duh tako čudan sa kljovama i rogovima, džinovske uši koje sve čuju, surla sa mrtvačkom glavom i falusom istovremeno. Kad ugledaju rogatog duha Boli, užasnuti poviku Bamana iz zapadnog Sudana: je kao čad a lice mu iščekava u plamenu nad kojim rogovi strče. Jezivo svetli belina maske – boja duhova; a utešno svetlucaju crveno i plavo – boje zemlje i neba. Sada se igrači počnu kretati, pa, ipak, oni ostaju nepomični, okovani svojim maskama. Njihova tela koračaju, ali njihova lica ostaju nepomična. Jedna maska se na silu probija napred. Takvim očima duh prodire do srca i takvim ustima stuši se na nas, bilo gde da smo; povijenim kljunom neumoljivo grabi. Iskusi muškarci pevaju svoje povesti, a igrači ih nezaboravnim zamaskama urezuju ljudima u pamćenje. Muzika postaje divljija, a ples bežnji.

Neljudski krici probijaju se kroz maske. Gonenji demonima, kreću se u kovitlac, trzaju, padaju, uzdižu. Sve zanosnije, kretanje se, poput plamena, prenose na posmatrača – na muškarce, na sedokose, na dečake – i ništaći vid i osećanje, zanos, konačno, proguta sve.⁷

"Narod Bobo (Gornja Volta) pruža jedan od najzvučnijih primera religioznih institucija prilično srodnih Bambarskim. Do je zajednička imenica koja u ovoj pokrajini označava kako religiozna društva u kojima se članovi prerašavaju pomoću listova povezanih biljnim vlaknima i drvenih maski sa životinjskim likovima, tako i vrhovno božanstvo u čiju čast se i priređuju ove ceremonije... Kada u jednom selu stignu veći broj dece istog uzrasta i istih godina, starići kažu da je došao trenutak za iznošenje maski. Poglavlar Doa nalaže novoobraćenima da izrade i uz rituel stave na sebe odeću od lišća. Počinje se još u rano jutro. Potkraj dana maske kreću i dolaze u blizinu sela gde presede do početka noći okružene starijima. Kada se smrači, duhovnik Doa poziva mlade iskušene i njihove roditelje koji nose tradicionalne darove i kokoške koje se prinosu na žrtvu. Kada se deca sakupe, duhovnik izlazi sa jednom sekirom kojom više puta udari o zemlju da bi pozvao maske. Deci naredjuju da legnu i pokrivaju im glave. Jedna maska dolazi trkom, skače oko njih, plaši ih duvanjem u neku vrstu svirale zvane "mala maska". Zatim jedan starac kaže deci da stanu i uhvate masku koja beži. Oni je gone i hvataju. Tada ih starac pita da li znaju ko je ta osoba pokrivena lišćem. Da bi im to pokazali, otkrivaju lice maskiranog koga deca lako prepoznaju. Deci se istovremeno naglašava da odavaju tajne neupućenicima povlači smrt. Za tu priliku iskopana je i jedna jama koja će se ponovo otvoriti pred izdajnikom i to je, verovatno, ona u koju sahranjuju svoju detinju ličnost upravo napuštenu. Svako dete je dužno da simbolično stavi u jamu pregršt lišća otrgnutog sa odeće maskiranog. Kada se jama zatrpala, poravnala se rukama. Prilikom obreda odlaska sa svetilišta i povratka u selo, kojima se ceremonija prinošenja žrtve okončava, ritualno kupanje svedeno je na minimum time što svako dete stavlja, u prolazu, ruku u sud sa vodom.

Sutradan, mladići odvođe novoobraćene u džunglu i uče ih da pletu i nose kostime od lišća.

Takav je običaj. Kada je tajna otkrivena jednoj osobi, ona se šeta, ona je u životu; druga osoba koja je nepoznaje, nije u životu.⁸

"Društvo Kumanog u Nigeru, trenutno u opadanju, ostavilo je čudnovato legendarne uspomene na krvave obrede koje je vršila. Oni su priređivani svakih sedam godina; samo starci iz najviših slojeva društva imali su slobodan pristup, a ženama, mladima i čak i mladim ljudima bilo je zabranjeno da dolaze na mesto na kome se održava svečanost... Zborno mesto je bilo na nekom šumskom proplanaku... Posle sedam dana počinjao je glavni deo tajnog obreda. On se obavljao u podnožju jednog svetog drveta koje se smatra "Majkom Kumanga" i u stvari je služilo za izradu maski Kumanga. Pokraj drveta, u iskopanoj jami stajala je ščučurena maska koja je, između ostalog, ovaploćivala i božanstvo udruženja, a na sebi je imala ukrase od perja. Odrđenog dana dok bratstvenici sede u krugu licem okrenutim ka unutrašnjosti, ona je počinjala da izlazi krajem popodneva. Vrač udruženja naglašavao je ovu pojavu pesmom koju bi maska prihvatala, a ovoj bi opevali bratstvenici. Maska onda počinje da

igra, prvo sasvim ščučurena, a onda polako počinje da raste. Napuštajući jamu, maska sada počinje da igra oko kruga bratstvenika, koji, okrenuti leđima, prate pljeskanjem dlanova igru demonskog bića, ko bi se okrenuo stigla bi ga smrt. Međutim, čim bi se maska povećala, počinjala bi igra koja se produžavala i preko noći, smrt bi počela da hara među narodom. Igra se produžavala uzastopno tri dana i za to vreme maska bi proročki odgovarala na postavljena pitanja; njeni odgovori važili su sledećih sedam godina, do nove svetkovine".⁹

Materijali i tehnologija obrade maski

Drvo, kamen, metali, naročito bronza i zlato, pečena glina, kosti, sve to pod rukama veštog umetnika oživi, dobije novo značenje i sadržaj. Drvo je najomiljeniji i najčešći materijal. Ono se nalazi u izobilju u obližnjim šumama, najrazličitije vrste drveta podstiču umetnike da pronalaze različite tehnike njihove obrade.

Afrikanc obožava drvo kao sedište natprirodnih snaga, neka plemena veruju da se u njemu nalaze duše predaka, a smatraju ga i simbolom plodnosti, simbolom materinstva jer donosi plodove. Verovanje da drvo ima dušu, da je živo, obavezuje rezbara da poštuje materijal. Obično se biraju tvrde vrste drveta, koje su otporne na termite: drvo Iroko palme, drvo vune, mahagoni, kapok, abonosovo drvo, tukul. Velike maske se izrađuju od lakših vrsta drveta, da ne bi bile suviše teške za nošenje.

Osim od drveta, maske se izrađuju, mada rede, od metala, posebno od bronzе i zlata. Češće se dešava da se drvena podloga prekriva, ili na neki drugi način ukrašava zlatnim ili bakarnim listićima. Slonova kost je materijal pogodan za obradu, ali je skup i redak. Koža i drugi prirodni materijali: zubi, dlake, rogovi, školjke, nalaze se na maskama prvenstveno kao ukrasi.

Pored materijala, od važnosti je i sam način izrade. Primitivni umetnik Afrike, bilo da se radi o profesionalcu ili o veštom amateru, radi svoj posao izolovan, daleko od očiju drugih. Spoljašnji i unutrašnji mir su neophodni za obavljanje jednog takvog čina.

Alat kojim se tom prilikom služi, a to je najčešće vrsta sekire – tesla, naprasio je sam.

Umetnik se trudi da maske, a i ostale vrste plastike, izradi iz jednog jedinog komada drveta, a ne da spaja različite delove, što bi bilo mnogo lakše i jednostavnije. Na drvetu koje će kasnije postati maska, najpre se sa svih strana označe obrisi, a zatim se, uz neprestano okretanje bloka, napravi oblik. Finija obrada se vrši manjim noževima. U toj vrsti posla umetnik može da izrazi i svoje sopstvene estetsko osećanje. Oblikovani komad se glača, što predstavlja tzv. "oblu" plastiku, ili se ostavljaju tragovi obrade. Površine se glačaju lišćem, prućem ili komadićima kamena. Često se predmet potapa ili premazuje blatom ili sokom od raznih trava i lišća. Ako se želi postići tamnocrvenkasti ton drveta, maska se premazuje rastopljenom bronzom, posebnim vrstama smola i čadu. Sjaj i patina se dobijaju premazivanjem i poliranjem uljem.

Maske se retko boje, i ta je praksa novijeg datuma. Belo je simbol smrti i boja duhova, crveno je simbol života i radosti.

Zubi životinja, školjke, koža, rogovi koriste se kao dodatni elementi i njihova funkcija nije samo u tome da su jednostavni ukrasi, već imaju zadatak da povećaju magijski delotvornu moć maske.

* Pri stvaranju ove podele kao osnova mi je poslužila klasifikacija funkcija maski koju je dao Žan – Luj Beduan u svojoj knjizi "Maske".

1. "Maska", Enciklopedija likovnih umjetnosti, Zagreb, Jugoslovenski leksikografski zavod, 1964, III, strana 418 – 419.
2. Jelena Arandelović – Lazić, "Tradicionalna umetnost zapadne Afrike", Umetnost zapadne Afrike: Katalog sa izložbe u Etnografskom muzeju, Beograd, 1973, strana 15.
3. Milan Damjanović, "Fenomenologija maske", Polja, januar, 1978, strana 23.
4. Rože Kajoa, Igre i ljudi, strana 120 – 121.
5. Rože Kajon, op. cit., strana 129.
6. Oto Bihajli Merin, Maske sveta, Vuk Karadžić, Beograd 1970.
7. Milan Damjanović, op. cit., strana 23.
8. Rože Kajoa, Igre i ljudi, strana 211 – 212.
9. Ibid.
10. Paul Wingert, Primitive Art, p. 65.